

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК [342.922:65.012.8](477)

В. М. АБАКУМОВ,

здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Подано авторське визначення поняття «суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки підприємства». Визначено систему та коло суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємства. Розкрито основні напрямки діяльності зазначених суб'єктів. Акцентовано увагу на значущості взаємодії суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємства.

Ключові слова: *суб'єкти, забезпечення інформаційної безпеки, підприємство, система, діяльність, напрямки, взаємодія.*

Пріоритетним напрямом реалізації державної інформаційної політики України є забезпечення інформаційної безпеки в усіх сферах суспільного життя, у тому числі й у сфері інформаційної безпеки підприємства. В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій вироблення дієвого механізму забезпечення інформаційної безпеки підприємств різних форм власності є надзвичайно актуальним завданням, вирішення якого сприятиме, у першу чергу, створенню необхідних умов для забезпечення їх економічної цілісності. Метою забезпечення інформаційної безпеки підприємства є досягнення встановленого державними стандартами стану існування інформаційних відносин у сфері підприємницької діяльності, дієвий захист джерел інформації про комерційну діяльність підприємств усіх форм власності, інформаційно-аналітичних систем збору та обробки фінансової, податкової інформації.

Ефективне функціонування системи інформаційної безпеки підприємства неможливе без забезпечення її стабільності, що досягається у результаті діяльності уповноважених органів державної влади шляхом прийняття необхідних нормативно-правових актів і діяльності відповідних суб'єктів, на яких покладено безпосередній обов'язок щодо вироблення та реалізації нормативних, організаційних і технічних заходів, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки на підприємстві. Отже однією з необхідних передумов ефективного забезпечення інформаційної безпеки підприємства є створення системи

відповідних суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки. Таким чином, усвідомлюючи необхідність вироблення системних ефективних заходів, спрямованих на забезпечення безпеки інформаційної системи у сфері підприємницької діяльності, назріла необхідність дослідження системи суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємства, особливостей їх повноважень у сфері, що аналізується.

У результаті аналізу праць науковців, присвячених проблемам забезпечення інформаційної безпеки (Г. Я. Аніловської, О. Б. Антонова, М. І. Ветрова, І. С. Керницького, Б. А. Кормича, В. А. Ліпкана, О. Ю. Новодона, В. Л. Ортинського, В. А. Петрика, Є. В. Позднишева, О. А. Сороківської, В. С. Цимбалюка, В. І. Ярочкіна та ін.), можна зробити висновок, що у в них приділяється недостатня увага дослідженню ролі суб'єктів, на яких покладено безпосередній обов'язок щодо забезпечення інформаційної безпеки. Відтак, метою цієї статті є визначення кола суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємства та з'ясування особливостей їх діяльності.

Суб'єкт забезпечення безпеки є однією з ключових категорій, що використовується для характеристики системи забезпечення безпеки у будь-якій сфері суспільного життя. Традиційно йому приділяється багато уваги на нормативно-правовому рівні, оскільки саме право у сучасній правовій державі є засобом визначення повноважень суб'єктів державної діяльності та окреслення сфери їх компетенції [1, с. 24].

Аналіз наукових джерел, присвячених дослідженню сутності інформаційної безпеки, дозволяє зробити висновок, що система забезпечення інформаційної безпеки включає в себе суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки, які розробляють і реалізують різноманітні заходи, що мають призвести до забезпечення належного рівня інформаційної безпеки.

Однією зі сфер, в рамках якої має приділятися посиленна увага питанням належного забезпечення інформаційної безпеки, є діяльність суб'єктів підприємницької діяльності.

Тому є сенс окремо виділити суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва, під сукупністю яких слід розуміти систему міжнародних, державних, недержавних інституцій та громадян, які здійснюють у межах законодавства України узгоджену діяльність щодо визначення базової моделі забезпечення інформаційної безпеки підприємництва в державі в цілому, вироблення та безпосередньої реалізації нормативних, організаційних і технічних заходів, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки на підприємствах усіх форм власності.

Система суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва складається з трьох рівнів, залежно від сфери впливу:

- міжнародний, представлений різноманітними міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, що здійснюють співробітництво в інформаційній сфері, на глобальному та регіональному рівні сприяють реалізації політики інформаційної безпеки, у тому числі у сфері підприємництва, та її вдосконаленню з урахуванням нових загроз, що виникають у цій сфері;

- державний, в рамках якого уповноважені на те органи виконавчої влади розробляють і впроваджують правові та організаційні механізми забезпечення інформаційної безпеки підприємництва;

- локальний, в рамках якого діяльність органів місцевого самоврядування, недержавних організацій, суб'єктів підприємницької діяльності та фізичних осіб спрямована на вироблення дієвого механізму забезпечення інформаційної безпеки окремих суб'єктів підприємницької діяльності та підприємництва в цілому.

З метою з'ясування кола завдань, які покладаються на суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва, вважаємо за доцільне проаналізувати кожен із наведених вище рівнів системи суб'єктів.

Необхідність участі міжнародних організацій у формуванні інформаційної політики під-

приємницької діяльності зумовлена становленням і домінуванням нових технологічних укладів, переходом інформаційних ресурсів у реальні ресурси соціально-економічного прогресу, задоволенням потреб суспільства в інформаційних продуктах і послугах, зростанням ролі інформаційно-комунікаційної інфраструктури у системі суспільного виробництва, прагненням до створення можливостей для рівноправного використання глобального інформаційного простору [2].

Належним чином побудована діяльність міжнародних інституцій у сфері забезпечення інформаційної безпеки підприємництва має призвести до вироблення як на глобальному, так і регіональному (державному) рівні дієвого механізму протидії використанню потенціалу інформаційних та комунікаційних технологій з метою заподіяння шкоди суб'єктам підприємницької діяльності.

До числа органів, які на державному рівні уповноважені розробляти та реалізовувати державну політику у сфері забезпечення інформаційної безпеки підприємництва, належать Кабінет Міністрів України, центральні та місцеві органи виконавчої влади.

Відповідно до ст. 102 Конституції України Президент є главою держави і виступає від її імені. Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина [3]. У результаті аналізу положень ст. 106 Конституції України, які визначають повноваження Президента України, та положень Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. № 964-IV [4] можна визначити ті норми, що стосуються створення необхідних умов для забезпечення інформаційної безпеки підприємництва:

- забезпечення національної безпеки держави (складовими національної безпеки є економічна та інформаційна безпека, отже діяльність Президента України має бути спрямована серед іншого, і на прогнозування, своєчасне виявлення, попередження і нейтралізацію зовнішніх і внутрішніх загроз економічній та інформаційній безпеці, у тому числі й у сфері забезпечення інформаційної безпеки підприємництва);

- звертання з посланнями до народу, до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України (у тому числі про стан економічної безпеки в державі, створення умов для сталого економічного зростання,

державного регулювання розвитку інформаційної сфери);

– призначення за поданням Прем'єр-міністра України членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади (які відносяться до числа суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва), а також голів місцевих державних адміністрацій та припинення їх повноважень на цих посадах;

– утворення, реорганізація та ліквідація за поданням Прем'єр-міністра України міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (які відносяться до числа суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва), в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади;

– створення у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб, зокрема з метою формування державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки підприємництва. До числа таких органів відносяться Міжвідомча комісія з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України [5];

– підписання законів, прийнятих Верховною Радою України, які стосуються створення належних умов для забезпечення безпеки підприємництва, у тому числі й в інформаційній сфері;

– здійснення інших повноважень, визначених Конституцією України, зокрема реалізація нормотворчої функції шляхом створення нормативно-правової бази, необхідної для ефективного та безпечного здійснення підприємницької діяльності в Україні.

Усвідомлюючи важливість вироблення на законодавчому рівні дієвого механізму забезпечення безпеки здійснення підприємницької діяльності в Україні, у тому числі в інформаційній сфері, наведемо кілька прикладів указів, прийнятих Президентом України у цій сфері: «Про заходи щодо забезпечення підтримки та дальшого розвитку підприємницької діяльності» від 15 липня 2000 р. № 906/2000; «Про деякі заходи щодо вдосконалення регулювання підприємницької діяльності» від 28 квітня 2007 р. № 363/2007; «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 21 березня 2008 року «Про невідкладні заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки України» від 23 квітня 2008 р. № 377/2008; «Про Доктрину інформаційної безпеки України» від 8 липня 2009 р. № 514/2009.

Таким чином, можна дійти висновку, що Президент України визначає стратегічні пріоритети реалізації державної політики в інформаційній сфері, у тому числі у сфері здійснення підприємницької діяльності, визначає шляхи вдосконалення правозастосовної практики у сфері забезпечення інформаційної безпеки підприємництва. У результаті це має призвести до стабільного розвитку підприємництва в Україні.

Відповідно до ст. 113 Конституції України, Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади [3], який спрямовує і координує роботу центральних органів виконавчої влади. У національному законодавстві чітко не закріплено повноваження Кабінету Міністрів України щодо забезпечення інформаційної безпеки в окремих сферах суспільного життя, до числа яких належить і підприємництво. Але у результаті вивчення відповідних нормативно-правових актів можна дійти висновку, що Кабінет Міністрів України з метою створення належних умов здійснення підприємницької діяльності, у тому числі з питань забезпечення інформаційної безпеки, уповноважений:

– забезпечувати проведення державної економічної політики;

– розробляти та реалізовувати загальнодержавні програми економічного та інформаційного розвитку, зокрема державну стратегію забезпечення інформаційної безпеки підприємництва;

– вживати заходів щодо забезпечення рівних умов для розвитку всіх форм власності; здійснювати управління об'єктами державної власності відповідно до закону та ін.

Кабінет Міністрів України також координує та контролює діяльність державних господарських об'єднань, підприємств, установ та організацій, у тому числі щодо дотримання відповідно до вимог законодавства правил використання інформаційних та телекомунікаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки здійснення підприємницької діяльності.

У результаті аналізу національного законодавства України (зокрема, Конституції України, Указу Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010, Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 р. № 3166-VI, Указу Президента України «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» від 24 грудня 2012 р. № 726/2012) можна дійти висновку, що до числа централь-

них органів виконавчої влади, діяльність яких стосується формування та реалізації державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки підприємництва, відносяться такі: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України; Міністерство промислової політики України; Міністерство енергетики та вугільної промисловості України; Міністерство доходів і зборів України; Міністерство внутрішніх справ України; Міністерство оборони України; Міністерство юстиції України; Міністерство аграрної політики та продовольства України; Міністерство екології та природних ресурсів України; Міністерство охорони здоров'я України; Державна служба інтелектуальної власності України; Державна служба України з питань захисту персональних даних; Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва; Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України; Державна служба фінансового моніторингу України; Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України; Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України; Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном.

Діяльність зазначених суб'єктів, серед іншого, має безпосередній стосунок до:

- розробки державної політики економічного розвитку та економічної безпеки держави;
- участі у формуванні та реалізації державної політики у сфері інформатизації, розвитку електронного урядування, побудови сучасного інформаційного суспільства в державі;
- забезпечення в межах своїх повноважень впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, створення системи національних інформаційних ресурсів;
- здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарювання всіх форм власності вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності; запровадження заходів з легалізації комп'ютерних програм і правомірного їх використання;
- затвердження відомчих переліків відомостей з фізичного захисту, що містять державну таємницю та іншу інформацію з обмеженим доступом, забезпечення її захисту;
- забезпечення в межах своїх повноважень реалізації державної політики стосовно охорони державної таємниці, контролю за її збереженням, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери їх управління тощо.

Локальний рівень суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва являє собою діяльність численних недержавних інституцій та окремих представників громадськості, основною метою якої є створення необхідних умов безпечного здійснення підприємницької діяльності суб'єктами господарювання будь-якої форми власності шляхом захисту інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури суб'єктів підприємницької діяльності, запобігання незаконному витоку інформації, виключення можливості отримання незаконного доступу до інформації, що стосується діяльності конкретного суб'єкта господарської діяльності, недопущення незаконного перехоплення інформації, забезпечення безпеки інформаційної системи підприємства від комп'ютерних вірусів та спаму тощо.

До числа основних суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва, що функціонують на локальному рівні, відносяться органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, професійні спілки, окремі громадяни.

Одним із питань, які можуть вирішуватися органами місцевого самоврядування, є затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування. Таким чином, вирішення актуальних питань, пов'язаних із створенням належних умов для здійснення підприємницької діяльності на відповідній території, у тому числі щодо забезпечення інформаційної безпеки підприємства, також відноситься до компетенції органів місцевого самоврядування.

Особливим є місце суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємства, які функціонують на локальному рівні, оскільки саме вони найбільше зацікавлені у забезпеченні та збереженні економічного потенціалу суб'єкта господарювання, якому може бути завдано шкоди шляхом втручання в інформаційну безпеку його діяльності. Безперечно, що для керівництва будь-якого суб'єкта господарської діяльності одним із основних обов'язків є вироблення та вжиття необхідних заходів, спрямованих на забезпечення безпеки цього суб'єкта, як економічної, так і інформаційної.

Для забезпечення інформаційної безпеки підприємства у складі системи безпеки організовують підрозділи служби безпеки, конкурентної (ділової) розвідки, контррозвідки, інформаційно-аналітичної служби, відділи

маркетингу, на які покладаються і інформаційно-аналітичні завдання, відділи комерційної розвідки [6, с. 70] тощо.

Отже, слід підкреслити, для локального рівня суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва є характерним високий рівень активності самих суб'єктів підприємницької діяльності.

Важлива роль у системі суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва відводиться Українському національному комітету Міжнародної торгової палати та Українському Союзу промисловців та підприємців. Звісно, діяльність щодо забезпечення інформаційної безпеки підприємництва не є пріоритетним напрямком функціонування зазначених суб'єктів. Переважно їх діяльність спрямована на поширення на території України правил, норм, стандартів та етики ведення сучасного бізнесу; забезпечення дієвого захисту інтересів суб'єктів підприємницької діяльності; вироблення дієвих механізмів щодо вирішення нага-

льних проблем сьогодення, пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності, захистом прав власності; вдосконалення корпоративного законодавства тощо.

Зважаючи на вищевикладене, слід звернути увагу, що ефективна діяльність суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва на всіх рівнях вимагає налагодження їх ефективної взаємодії між собою з метою вироблення державної політики у сфері розвитку підприємництва, орієнтованої на створення умов для безпечного ведення підприємницької діяльності, зокрема її інформаційної складової. Це сприятиме досягненню встановленого державними стандартами стану існування інформаційних відносин у сфері підприємницької діяльності, підвищенню рівня забезпечення інформаційної безпеки підприємств усіх форм власності, виробленню ефективного механізму захисту джерел інформації про комерційну діяльність підприємств усіх форм власності.

Список використаних джерел

1. Тихомиров О. О. Діяльнісний підхід у дослідженнях забезпечення інформаційної безпеки: об'єкти і суб'єкти / О. О. Тихомиров // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2012. – № 2 (9). – С. 18–24.
2. Капінус О. Міжнародній організації у системі сучасних інформаційних відносин / О. Капінус // Вісник Львівського університету. Серія Міжнародні відносини. – Вип. 25. – 2008. – С. 351–358.
3. Конституція України : від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Про основи національної безпеки України : закон України від 19.06.2003 № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
5. Про Міжвідомчу комісію з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України : указ Президента України від 22.01.2002 № 63/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 4. – Ст. 132.
6. Живко М. О. Основні чинники інформаційної безпеки підприємств / М. О. Живко, Х. З. Босак // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 8. – С. 67–74.

Надійшла до редколегії 22.07.2013

АБАКУМОВ В. М. СУБЪЕКТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Представлено авторское определение понятия «субъекты обеспечения информационной безопасности предпринимательства». Определена система и круг субъектов обеспечения информационной безопасности предпринимательства. Раскрыты основные направления деятельности данных субъектов. Акцентировано внимание на значимости взаимодействия субъектов обеспечения информационной безопасности предпринимательства.

Ключевые слова: субъекты, обеспечение информационной безопасности, предпринимательство, система, деятельность, направления, взаимодействие.

АВАКУМОВ В. М. SUBJECTS OF INFORMATION SECURITY ENTERPRISE ENTREPRENEURSHIP

The article defined the circle of subjects of ensuring information security of entrepreneurship, revealed basic directions of their activity.

It is noted that effective functioning of information security of entrepreneurship is impossible without ensuring its stability, that achieved as a result of the State authorities activity by adopting necessary normative legal acts and activities of relevant subjects, that has the responsibility concerning development and implementation normative, organizational and technical actions, aimed at ensuring information security of entrepreneurship. So one of the necessary preconditions

for effective ensuring information security of entrepreneurship is the creation of a system of appropriate subjects of ensuring information security.

Under the subjects of ensuring information security of entrepreneurship offers to understand a system of international, national, non-governmental institutions and citizens, which carry out within the limits of Ukraine legislation agreed activity in determine the basic model of ensuring information security of entrepreneurship in the state in general, making and direct realization of normative, organizational and technical actions, aimed at ensuring information security of entrepreneurship of all forms of ownership.

In the subjects of ensuring information security of entrepreneurship depending on spheres of influence identified three levels:

- international, which represented various international governmental and non-governmental organizations, that carrying out cooperation in the information sphere, at the global and regional level promote the realization of information security policy, including in the enterprise sphere, and its improvement taking into account new threats, that arise in this sphere;
- state, under which competent executive authorities develop and implement legal and organizational mechanisms of ensuring information security of entrepreneurship;
- local, under which local government activities, nongovernmental organizations, subjects of entrepreneurial activity and natural persons aimed at developing effective mechanism of ensuring information security of individual subjects of entrepreneurial activity and entrepreneurship in general.

Noted that effective activity of subjects of ensuring information security of entrepreneurship at all levels requires the establishment of their effective cooperation between themselves in order to developing government policy in the sphere of entrepreneurship, focused on creating the conditions for safe doing entrepreneurial activity, including its information component. This will promote achievement of the established national standards of condition of existence of informational relations in sphere of entrepreneurial activity, increasing the level of ensuring information security of enterprises of all forms of ownership, developing an effective mechanism for the protection information sources about commercial activity of enterprises of all forms of ownership.

Keywords: *entities, information security maintenance, entrepreneurship, system, activity, course, cooperation.*

УДК [343.163+347.963](477)

О. І. БЕЗПАЛОВА,

кандидат юридичних наук, доцент,

начальник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності

навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Визначено та проаналізовано основні напрямки реалізації органами прокуратури правоохоронної функції держави. Наголошено на необхідності забезпечення належної реалізації органами прокуратури правоохоронної функції держави у сфері захисту прав дітей. Проаналізовано специфіку такого напрямку реалізації органами прокуратури правоохоронної функції, як запобігання та протидія корупції. Окремим напрямком підвищення ефективності реалізації органами прокуратури правоохоронної функції держави є координація діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції.

Ключові слова: *органи прокуратури, правоохоронна функція держави, реалізація, злочинність, права дитини, корупція, координація.*

Однією з ключових сфер, на забезпечення належного функціонування якої має бути спрямована правова політика держави, є правоохоронна. Саме в цій сфері здійснюється охорона та захист прав, свобод і законних інтересів особи, інтересів суспільства і держави